

เทศน์เช้า วันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๔๗

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เริ่มต้นพระพุทธเจ้าตรัสรู้ก่อน ยังไม่มีกฐนหมาย พอไม่มีกฐนหมาย เวลาไปฉัน ไปเก็บมะม่วงที่สวนของคหบดี แล้วเขาตีเทียนไป พระพุทธเจ้าถึงบัญญัติเรื่องน้ำปานะ บัญญัติครั้งแรก บัญญัติน้ำปานะ ๘ ชนิด น้ำมะม่วง อะไรนี่ ๘ ชนิด อัญชัน อัญชู่ คือ ๘ ไร่ น้ำ ๘ ชนิด พอ ๘ ชนิด ต่อไปนี้ผลไม้มันมีมาก พอผลไม่มีมาก มันก็ขยายไปเรื่อยๆ คำว่า “กรอง” ไม่ได้กรอง ๘ ชั้น หรือกรองชั้นเดียว กรองไม่ให้มีกาก คำว่า “มีกาก” ถ้ามีกากเป็นอมิส กากคืออาหารไร เวลาไม่ให้ เป็นอาหาร

ฉะนั้น กรองที่ชั้นก็แล้วแต่ นี่เราตีความ เราต้องกรอง ๘ ชั้น หนึ่ง ต้องมีน้ำผลไม้ ๘ ชนิด หนึ่ง ถึงจะเป็นน้ำอัญชัน นอกนั้นไม่เป็นน้ำอัญชัน น้ำอัญชัน น้ำปานะนี้มันเป็นน้ำผลไม้ สดเก็บไว้ชั่วคราว คือว่าตั้งแต่บ่าย บ่ายถึงค่ำ ให้ได้เพียงในวันเดียว เพราะถ้าเก็บไว้ มันจะหมัก เป็นเมรัย แต่ถ้าน้ำดื่มสด อย่างเช่นที่เราเอามาถวายกันนี้ อย่างเช่น น้ำผลไม้กระป๋องนี้มันสด ถ้า น้ำสุกแล้ว ไม่ใช่ปานะ น้ำปานะ เพราะมันหมักแล้วมันเป็นเมรัยต่างหาก แต่ถ้าน้ำดื่มสดแล้วถือว่าเป็นสัตตมหาทาน คือได้ ๗ วัน ๗ วัน ถ้ามีส่วนผสมของน้ำตาล นี่วินัยมันจะไปเรื่อย แล้วโลกมันเจริญมาเรื่อยๆ นะ แล้วเราจะวินิจฉัยกันอย่างไร ถึงว่า ถ้าเราเข้าใจแล้ว สิ่งนี้มันเป็นวินัยใหม่ แล้วเจตนาเราทำให้บริสุทธิ์

ภิกษุ เวลาหา สิ่งที่เป็นส่วนผสม ถ้ามันมีน้ำผึ้ง ถ้าภิกษุผสมเอง เช่น เราเอาสมุนไพรมาน้ำแล้ว เราผสมด้วยน้ำผึ้ง เราตีได้ ๗ วัน แต่ถ้าเป็นส่วนผสมที่เราซื้อมาจากตลาด ที่เขาถวายมา เราตีตลอดชีวิตนะ เพราะถือว่าเป็นยา

ถ้าถือว่าเป็นยา นี่มันเป็นส่วนผสมสองชั้น กังวลหนึ่งคือกังวลของคฤหัสถ์ผู้ที่อุปัฏฐาก พระนี้จะทำอย่างไรให้ถูกต้อง แล้วกังวลของพระ พระนี้เข้มงวดกว่า ถ้าพระเข้มงวดกว่า ถ้าพระ

ผสมเอง พระทำเองได้ ๗ วัน เพราะอะไร เพราะพระจับอยู่กับมือไข่มุข นี่น้ำผึ้ง น้ำผึ้งนี้อายุมันสั้น กาลิกระคนไฉ่ ถ้าน้ำผึ้งนี้ได้ ๗ วัน แต่ถ้าเป็นสมุนไพรมันเป็นยาตลอดชีวิต แต่สิ่งที่ตลอดชีวิตกับ ๗ วัน มาผสมกัน ให้นับอายุสั้นไฉ่ ให้นับอายุได้ ๗ วันนั่น สิ่งที่เป็นสมุนไพรมันตลอดชีวิต เพราะมันเป็นยา เช่น เกลืออย่างนี้ นี่ตลอดไป นี่เป็นวินัยนะ อันนี้ถ้าเราทำ เรามีเจตนา บางทีความพลั้งเผลอ ความอะไร มันเป็นไป

เราอยู่บ้านตาด เวลาทำน้ำปานะ เวลาเรากินกัน ต้องให้เณรทำหรือว่าเราทำ วินัยมันตัดเป็นสองส่วนไฉ่ ส่วนหนึ่ง สมมุติว่าเราได้สัมมา เรากินในช่วงเช้า เราไปจับตอนบ่ายได้ เพราะตอนเช้ามันเป็นอาหารไข่มุข สัมมันมีกาก กากคืออาหาร แต่ถ้าเลยเพลไป เรากินไม่ได้แล้ว เพราะเรากินเราไปจับตอนเพล เพราะมันเป็นอาหาร ถ้าเราไปจับ มันเป็นสิ่งที่ว่ากาลิกมันข้าม ถ้าเราไปจับตอนบ่ายนี้ไม่ได้ เพราะว่ามันเป็นอาหาร แต่ถ้าเณรนี้ทำได้ ถ้าพระทำได้ ทำได้ช่วงเช้า เพราะมันเป็นกาลของอาหาร แต่ถ้าเป็นกาลบ่าย ถ้าเณรกิน เราฉันได้ตลอด แต่ถ้าพระทำ ทำได้แต่ตอนเช้า

กฎหมายมันไปตลอด มันไม่ตายตัว ถ้าเราไปถือตายตัวนี้เราผิดนะ อันนี้เป็นวินัย แต่ธรรมกว้างขวางกว่านั้นนะ เวลามีปัญหาขึ้นมา เราจะไปถามหลวงตาว่าวินิจฉัยเป็นอย่างไร เพราะกฎหมายมันตายตัว แต่สิ่งที่มันเกิดขึ้นคือมันเกิดขึ้นตลอด

ท่านวินิจฉัยอย่างนี้ ท่านวินิจฉัยบอกว่า ไม่ให้ไปบำรุงปอบ สิ่งใดที่มันไม่จำเป็น ไม่ต้องไปฉันมัน ไม่ต้องไปยุ่งเกี่ยวกับมัน อาหารแค่ตบตา แค่นั้นตอนเช้า แล้วเราดำรงชีวิตเพื่อประพฤติปฏิบัตินี้พอแล้ว สิ่งนั้นเป็นการที่ว่ายาวไกล เวลาคนเราว่ายาวไกล คือว่าเวลามันเพลีย มันเหนื่อยนะ ไอ้เรื่องน้ำปานะก็เป็นเท่านั้น แต่ถ้าเป็นขณะที่เราเป็นนักรบ เรากำลังจะรบอยู่ “ไม่ไปบำรุงปอบ” ปอบคือกิเลสตัดค้นหาความทะยานอยากไฉ่

ถ้าเรา เห็นไหม ตอนเช้าขึ้นมาเราก็ถวายพระ เราถวายพระเรื่องอาหารไข่มุข ตอนบ่ายเราก็ตักไปถวายน้ำปานะ สิ่งที่เป็นบุญกุศลของโยม ไม่ว่ากันนะ เป็นบุญกุศลเพราะอยู่ที่เจตนา อยู่ที่หัวใจใครสูงใครต่ำ ถ้าใจใครสูงใครต่ำ เห็นไหม ความที่ว่าการสละออกต่างกัน แต่ถ้าเป็นธรรม มันก็ต้องวางสิ่งนั้นไว้ อันนี้เป็นเรื่องของวินัย

แต่เรื่องของธรรม เห็นไหม เราดูสิ กรุงศรีอยุธยาเสียมาสองครั้งสามครั้ง เสียเพราะอะไร เห็นไหม ถ้ากรุงศรีอยุธยามีความสามัคคีนะ เวลานั้นน้ำท่วมมา ข้าศึกอยู่ไม่ได้หรอก ท้าต้องแตกไปทำไมไปเปิดให้เขาเข้ามาละ สิ่งที่ไม่เปิดให้เข้ามา เห็นไหม เพราะขาดความสามัคคี เห็นไหม นี่คือ

ธรรม ถ้าสิ่งนี้เป็นธรรม นี่ก็ความเห็นภายนอกนะ สังคมก็เป็นแบบนี้ เรามองสังคมแบบนี้ แล้วเราวางไว้ตามความเป็นจริงนะ สังคมเป็นแบบนี้ เราไม่สามารถทำให้ทุกคนเป็นคนดีได้ ในเมื่อเราไม่สามารถทำให้ทุกคนเป็นคนดีได้ แล้วก็เรื่องของกรรมของสัตว์ คือเรื่องของเขาไง เขาทำกรรมชั่วก็เรื่องของเขา กรรมดีก็เรื่องของเขา แต่ผู้มีหน้าที่ ผู้ที่เจ้าหน้าที่เขาก็ต้องดูแล นั่นก็เรื่องหนึ่งใช่ไหม

แต่สิ่งนี้มันเป็นเรื่องภายนอก ถ้าเราไปแบกโลก เราจะตาย แต่ถ้าเราย้อนกลับเข้ามา ความขัดแย้ง ความไม่สามัคคีภายในใจ ถ้ากิเลสภายในหัวใจ สิ่งที่เกิดขึ้น คุณนะ ไฟฟ้า สิ่งที่เป็นไฟฟ้า ถ้าขั้วบวกขั้วลบไม่มี ไฟฟ้าจะทำงานได้ไหม นี่ก็เหมือนกัน ถ้าสิ่งที่มีมันขัดแย้งในหัวใจ ถ้าไม่มีความขัดแย้งในหัวใจ มันจะมีอารมณ์ความรู้สึกใหม่ อารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้น มันเกิดขึ้นมาเพราะเหตุใด เห็นไหม มันเป็นความไม่สามัคคีจากภายใน ความไม่สามัคคีจากใจของเราไง นี่สภาวะธรรมจะย้อนกลับเข้ามาตรงนี้ วินัยนี้เป็นกรอบนะ เหมือนรั้ว รั้วนี้ขอบๆ ไว้ ถ้ารู้ว่าสิ่งนี้เราไม่ล่วงละเมิด มัน เราก็มีความอบอุ่น ถ้าเราล่วงละเมิด รั้วเราเนี่ย รั้วเราไม่มีเลย เวลาคนขโมย โจรขโมยเข้ามาจะเข้ามาถึงบ้านเราได้เลย จะขโมยของได้เลย

เรามีศีล แล้วเรามีสมาธิใหม่ ถ้ามีศีล แล้วสมาธิคือความยับยั้งของใจ ยับยั้งของใจเพราะเหตุใด เพราะจิตใจมันสามัคคีกัน มันรวมกันเป็นหนึ่ง เป็นเอกัคคตารมณ์ ถ้าจิตใจมันขัดแย้งกัน มันโต้แย้งกัน มันจะเกิดความฟุ้งซ่าน มันจะเกิดอารมณ์สิ่งต่างๆ เกิดขึ้นมาจากหัวใจ นี่มันเป็นสภาวะธรรม ถ้าสภาวะธรรมอย่างนี้เกิดขึ้นมา เราต้องย้อนกลับมา สิ่งที่ว่ามันเป็นหยาบๆ เราก็ดูหยาบๆ ถ้ามันละเอียดขึ้นมา เราก็ดูละเอียดขึ้นมา สิ่งนี้เราปล่อยไว้ เรารับรู้ เห็นไหม ถึงบอกมรรคหยาบฆ่ามรรคละเอียดไป ความคิดหยาบๆ ความคิดของภายนอกเป็นสภาวะแบบนี้ ถ้าความคิดเราละเอียดขึ้นมา มันก็จะย้อนกลับเข้ามาภายใน

แล้วปัญญาละ เห็นไหม ศีล สมาธิ ปัญญา ปัญญาที่ชำระกิเลสอยู่ที่ไหน ถ้าปัญญาชำระกิเลสยังไม่เกิดขึ้นมา ปัญญาที่เราเกิดขึ้นมาเป็นปัญญาการขัดแย้งนะ ถ้ามีความขัดแย้ง มีตัวตน มีเราอยู่ มีความคิดออกไป ถ้าเป็นมิจฉา มันเป็นความฟุ้งซ่านออกไป ถ้าเป็นสัมมา มันเป็นศรัทธา ความเชื่อใจ ถ้าเป็นศรัทธาความเชื่อ มันเป็นจินตมยปัญญา จินตมยปัญญามันใคร่ครวญเข้ามา ให้เราควบคุมใจของเรา เห็นไหม

ที่เรามาทำบุญกันอยู่นี้เพราะเหตุใด เพราะเราปรารถนาบุญ เราปรารถนาความสุข เราปรารถนาความสุขนะ ถ้าปรารถนาความสุข ทำไมเราไม่นอนอยู่บ้านเฉยๆ ให้มีความสุขล่ะ

การนอนอยู่บ้านเฉยๆ มันก็เป็นการที่ไม่มีมีการกระทำเลย สิ่งที่ไม่มีกระทำ เห็นไหม “พระพุทธเจ้าสอนให้ปล่อยวางเราก็ปล่อยวางแล้ว เราก็ปล่อยวางแล้ว เราก็ว่างแล้ว เราก็ไม่มีความเดือดร้อน”...นั่นความคิดของกิเลสตัดหาความทะยานอยากมันดึงให้เราไม่ก้าวหน้าไป สิ่งที่เราไม่ก้าวหน้าเห็นไหม

เราเจริญก้าวหน้า ถ้าเรามีบุญกุศล เราเกิดมา คนเกิดมามีบุญกุศลมันจะมีอำนาจวาสนา มันจะมีโอกาส มันทำอะไรประสบความสำเร็จ อันนี้มันจะมีส่วนมาก แต่คนเราเกิดมาเหมือนกัน ทำเหมือนกัน แต่ไม่ประสบความสำเร็จ หรือมีความผิดพลาดมีอะไร สิ่งนี้คือโอกาส คือกรรมใดกรรมนี้มันไปได้จังหวะและโอกาส เราสังเกตได้ไหม สำนักงานสำนักงานหนึ่ง เวลาหัวหน้าขึ้นมา หัวหน้าคนหนึ่งนิสัยจะต่างกัน แล้วเราไปประสบตรงนั้น เห็นไหม มีคนมาบ่นให้ฟังมาก ทำไมหัวหน้าเป็นอย่างนั้น ทำไมหัวหน้าเป็นอย่างนั้น มาบ่นให้ฟังมาก

เราบอก นิกรรม กรรมของโยมไป ทำไมโยมไปเจอเขาล่ะ โยมไปเจอสภาวะแบบนี้ทำไมล่ะ ถ้าเจอสภาวะแบบดี โยมไปเจอคนดีล่ะ แล้วเวลาปฏิบัติ ปฏิบัติบุญไป “บุญไม่มี ไม่มีผล ทำบุญแล้วไม่ได้ผล” แต่เวลาทุกข์ มันมาบ่นทำไมล่ะ บ่นเพราะสภาวะมันส่งมาไง มันขัดแย้งมันไป ถ้าคนมีบุญเกิด สภาวะจะดีไปหมดเลย ถ้าคนบาป บาปอกุศลเกิดขึ้นมา โลกก็เป็นแบบนี้ แต่เดี๋ยวนี้โลกมันสร้างสรรค์ได้ มันทำได้ มันจัดการได้ มันว่าเป็นคนดีหมดนะ...ดี ดีเฉพาะหน้าจากแต่ในหัวใจขุนมัว ในหัวใจมีแต่ความท้อร้อน ในหัวใจมีแต่ความสะสมถึงการเอารัดเอาเปรียบกัน นี่ความขัดแย้ง ไม่ตามักคิดในหัวใจ ไม่เป็นธรรม

ถ้าเป็นธรรม เห็นไหม เริ่มจากศีลบริสุทธิ์ขึ้นมา การกระทำที่ว่า นับตั้งแต่ธรรมวินัยขึ้นมา เราต้องให้มันบริสุทธิ์เข้ามา เพราะบริสุทธิ์เข้ามา มันไม่เกิดนิเวศธรรมไป เราต้องதாகกลางเข้ามา ให้ไม่เกิดนิเวศธรรม เราไม่ล่งเลสงสัยในใจของเราไป ถ้าเราล่งเลสงสัย เราไปนั่งในกุฎิ เราภาวนาคนเดียว มันคิดจากภายใน ความลับไม่มีในโลกตรงนี้ ตรงที่ใครทำ ใครรู้ เราเป็นคนทำเอง ทำกับมือ แล้วบอกว่าไม่เป็นอาบัติ ไม่เป็นอาบัติ มันเป็นไปได้อย่างไร เราทำกับมือ แล้วเราจะหลอกตัวเองได้อย่างไร ยิ่งปฏิบัติเข้าไป มันยังมีความขัดแย้งจากภายใน เห็นไหม แต่ถ้าเราทำ เรา

ปลงอาบัติซะ ในความผิดพลาดของมนุษย์ทุกคนต้องมีความผิดพลาด เราปลงอาบัติซะ สิ่งทีล่อง
มา เพราะเราขาดสติ เราปลงอาบัติซะ แล้วเราก็ประพฤติปฏิบัติเข้าไป เห็นใหม่

สิ่งที่เป็นอาบัติก็ว่างไว้แล้ว ปัจจุบันนี้เราก็จะสร้างปัจจุบันนี้ขึ้นมา ไม่ให้มีความขัดแย้งใ
ให้ใจนี้เป็นเอกัคคตารมณ์ ใจนี้เป็นหนึ่งเดียว แล้วทำสมาธิขึ้นมา แล้วถ้ามีวาสนา ถ้ามี
วาสนา มันจะคิดว่าสิ่งนี้คือนิพพานไง จิตสงบนี้ ว่างนี้เป็นนิพพาน...ไม่ใช่ ว่างนิพพาน ก้อนหินก็
นิพพานสิ นิพพานไม่อยู่ในก้อนหิน ไม่อยู่บนภูเขาเลากา ไม่ได้อยู่บนก้อนเมฆ ไม่อยู่กับสิ่งใดเลย
สิ่งใดๆ นั่นมันก็ไม่มีสัญชาตญาณของมัน ไม่มีชีวิต มันก็ไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไร มันก็ว่างของมัน
ว่างอย่างนี้เป็นว่างแบบก้อนหิน ว่างแบบไม่มีชีวิตหรือ

แต่ถ้ามันเกิดมีวาสนา ย้อนกลับไป กาย เวทนา จิต ธรรม วิปัสสนาเกิดตรงนี้ต่างหาก
ปัญญาที่เกิดขึ้นอย่างนี้เป็นปัญญาจากภวานามยปัญญา สิ่งในโลกนี้ไม่มี คนที่เห็นภวานามยปัญญา
ตามความเป็นจริงนี้ต้องเป็นพระโสดาบันอย่างต่ำ เห็นใหม่ แล้วปุณฺชนอย่างเราจะเห็นได้อย่างไร
ถ้าปุณฺชนเราเห็นไม่ได้ เราถึงต้องสร้างทานบารมี ศีลบารมี เนกขัมมบารมี ออกประพฤติปฏิบัติกัน
เพื่อจะสร้างสมบารมีอันนี้ไง

ถ้าบารมีอันนี้เกิดขึ้นมา ปัญญาอย่างนี้เกิดขึ้นมาไม่ได้ ศาสตราจารย์ต่างๆ ปัญญาอย่างเขานี้
เป็นปัญญาแบบปรัชญา ตรรกะ อย่างนี้ฆ่ากิเลสไม่ได้ ปัญญาอย่างนี้ฆ่ากิเลสไม่ได้ เหมือนกับ
เครื่องมืออย่างหนึ่งจะไปใช้กับสิ่งอีกอย่างหนึ่ง ยากคนละชนิด รักษาโรคคนละชนิด เป็นไปไม่ได้
บรรเทาได้ ถ้าเราไม่มียาเลย ยาอย่างอื่นบรรเทา บรรเทาได้ แต่รักษาโรคนั้นไม่ได้ นี่ก็เหมือนกัน
ในเมื่อปัญญาเราไม่เกิด ภวานามยปัญญายังไม่เกิด เราใช้จินตมยปัญญา มันก็ปล่อยวางเหมือนกัน
มันบรรเทาได้ มันบรรเทาให้ปล่อยวาง ว่างๆ ว่างๆ อย่างนั้นแหละ แต่มันไม่สมุจเฉทปหาน มันไม่
สามารถชำระกิเลสออกไปได้ เห็นใหม่

เพราะมรรคจะไม่สามัคคี ภวานามยปัญญาไม่เกิดตามความเป็นจริงของอัสวักขยญาณ ถ้า
อัสวักขยญาณเกิดขึ้นมา มันทำลายอย่างนี้ เห็นใหม่ พอทำลายตัวตนอันนี้ ถ้าตัวตนอันนี้มัน
ทำลายออกไปเพราะความเห็นผิด ตัวตนคือเรา เราคือตัวตน เรามีไฟฟ้าขั้วลบขั้วบวก หรือขั้วลบ
อยู่ในหัวใจเป็นพื้นฐาน แล้วตั้งกระทบบอกมา ขั้วบวกและขั้วลบอันนี้มันทำปฏิกิริยากัน อารมณ์
มันก็เกิดขึ้นมา แล้วเราทำลายขั้วของเราทั้งหมดแล้ว โลกเป็นโลก เห็นใหม่ โลกจะเป็นสภาวะ
แบบใด โลกมันจะหมุนไปเป็นแบบใด มันไม่มีไฟฟ้าสถิตที่จะไปรับรู้อันนั้น เห็นใหม่ รับรู้ณะ

ให้มันเกิดอารมณ์นะ แต่มีตา มีหูอยู่ มันเกิด มี ภาธา หเว ปญจกขนุชา ธาตุชั้นซังยังมีอยู่ ความรู้สึกยังมีอยู่ รับรู้ได้ รับรู้ในฐานะที่รับรู้แล้วปล่อยวางใจ ไม่ใช่รับรู้ในฐานะของกิเลสใจ ถ้าในฐานะของกิเลส รับรู้ด้วยความยึดมั่น รับรู้โดยเราไม่มีสติสัมปชัญญะ ในเมื่ออารมณ์เกิดขึ้นมา มันก็เข้าไปตามอารมณ์อันนั้นใจ

แต่ถ้ามีสติ เราทำลายตัวตนนี้แล้ว มันรับรู้โดยวางไว้ เหมือนกับน้ำบนใบบัว มันไม่สามารถเข้าไปในใจอันนั้นได้ นี่คือสภาวะธรรมใจ สภาวะธรรมนี้เกิดขึ้นจากการประพฤติปฏิบัติอย่างนี้ เกิดขึ้นมาจากการจงใจอย่างนี้ เกิดขึ้นมาจากการกระทำอย่างนี้ นี่คือธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ความสามัคคีจากภายนอก ความสามัคคีจากภายใน

นี่มองโลกแล้วย้อนกลับมาที่ตัวเรา โลกคือจักรวาลนะ ในหัวใจของเราคือจักรวาล เพราะจักรวาลนี้เกิดดับ เห็นไหม คุณติ ตั้งแต่อยู่ขุขยามา สุโขทัยมา คุณความเป็นไปนะ ถ้ามีสามัคคีเมื่อไหร่ โลกนี้จะเจริญ มีความสุข ถ้ามีความขัดแย้งเมื่อไหร่ ถ้ามีการโต้แย้งเมื่อไหร่ ถ้ามีการทำลายกันเมื่อไหร่ มันจะมีความทุกข์ทั้งหมด เห็นไหม นั่นเป็นเรื่องภายนอก แล้วหัวใจละ มันโต้แย้งไหม มันขัดแย้งไหม มันเป็นไปไหม นี่จะย้อนกลับมาภายใน นี่คือธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ อตตะตา หิ อตตะโน นาโถ ตนเป็นเป็นที่พึ่งแห่งตน ตนทำลายกิเลสแล้ว ตนนี้ประเสริฐที่สุด

การชนะสงครามขนาดไหน ไม่มีความหมายเลย เพราะสงครามมันเกิดตลอดไป สงครามนี้ศึกสงบไป เดียวก็ต้องมีข้างหน้า ต้องมีอีกแน่นอน แต่ถ้าชำระกิเลสในหัวใจ สงครามที่ทำลายตัวตนหมดแล้ว อันนี้ประเสริฐสุด อันนี้ไม่มีการกำเริบอีก แล้วไม่สร้างเวรสร้างกรรมให้ใครเลย เอวัง